

Зінаїда Косицька
(Київ)

**ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ
ТА РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ВИТИНАНКИ
ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ
(на прикладі Всеукраїнського свята «Українська витинанка – 2011»)**

У статті розглянуто роботи сучасних майстрів витинанки, представлених на V Всеукраїнському святі «Українська витинанка», що набуло статусу Міжнародного (м. Могилів-Подільський Вінницької обл., 2011 р.). Матеріал дає можливість простежити найголовніші тенденції розвитку цього виду мистецтва на початку ХХІ ст.: дотримання ustalених традицій, новаційні прояви у творчості сучасних митців, а також регіональні особливості.

Ключові слова: витинанка, творчість, майстри, традиції, новації.

The article deals with works of famous Ukrainian masters «vytynanka» (paper-cuttings) which were presented at the V-th all Ukrainian Holiday called «Ukraine's Vytynanka». In the current year this event was international and took place in Mogyliv-Podilsk, Vinnytska district, 2011. The materials give us possibilities to single the most important tendencies of progress this kind of art out. Notably keeping established tradition, also innovative displays in the works of modern masters and regional features.

Keywords: paper cuttings, the works, masters, traditions, novations.

В статье рассматриваются работы современных мастеров вытынанки, представленные на V Всеукраинском празднике «Украинская вытынанка», который приобрел статус Международного (г. Могилёв-Подольский Винницкой обл., 2011 г.). Материал даёт возможность проанализировать главные тенденции развития этого вида искусства в начале ХХІ в.: соблюдение сложившихся традиций, новаторские проявления в творчестве современных мастеров, а также региональные особенности.

Ключевые слова: вытынанка, творчество, мастера, традиции, новации.

Кожен період розвитку мистецтва української витинанки характеризується особливим перебігом історичних і суспільних подій, окремими постатями талановитих майстрів, впливом інших видів мистецтва та багатьма іншими чинниками, які відби-

О. Городинська. Могилів на Дністрі.
Папір, витинання. 2009 р.
м. Могилів-Подільський Вінницької обл.

І. Кузьменко. Жар-птиця.
Папір, витинання. 2011 р.
с. Маринівка Запорізької обл.

ваються прямо чи опосередковано. Тенденції початку ХХІ ст. мають цікаві контексти в подіях історичного та громадського значення, а також в особливостях культурного розвитку сучасної України.

За останні роки витинання серед інших видів мистецтв набуло широкої популярності в усіх регіонах України. Однією з першопричин такого розквіту є проста техніка виготовлення й невибагливий інструмент (ножиці, іноді ножі), що потрібні для майстрів, аби вони могли матеріалізувати свій задум. Неабияке значення має також висока якість сучасних найрізноманітніших видів засадничого матеріалу – паперу, вибір якого може задовольнити навіть вимогливих митців. Одним з важливих чинників поширення мистецтва витинанки є також самодостатня образна мова.

Найвиразніше головні тенденції можна простежити під час великих представницьких виставок, конференцій, майстер-класів та подібних масштабних акцій, оскільки в їх роботі бере участь широке коло майстрів і мистецтвознавців. У 2011 році подібний захід за традицією пройшов у м. Могилеві-Подільському з 6 по 10 вересня. Відмінною рисою вже V Всеукраїнського свята «Українська витинка–2011» стала участь митців із сусідніх країн. Цей факт надав форуму статусу міжнародного. Тому, починаючи з 2011 року, у місті започатковано міжнародні зустрічі.

Для участі на Свято приїхали 54 майстри витинанки з України й чотирьох сусідніх країн – Білорусі, Литви, Молдови, Росії. Організаторами традиційно виступили Вінницький обласний центр народної творчості¹ та Могилів-Подільський будинок народної творчості² за підтримки Управління культури і туризму Вінницької обласної держадміністрації та місцевого самоврядування. За п'ять днів форуму пройшли цікаві зустрічі, зокрема, з міським головою Петром Бровком, а також творчі майстерні, обговорення, майстер-класи, екскурсії. Завдяки насиченій програмі учасники ознайомилися з Музеєм етнографії і народного мистецтва ім. Марії Руденко³, Державним історико-культурним заповідником «Буша»⁴ (с. Буша Ямпільського р-ну) та приватним музеєм-садибою заслуженого майстра народної творчості, лауреата Шевченківської премії Віктора Наконечного (с. Клембівка Ямпільського р-ну).

За традицією на Святі була запалена свіча біля пам'ятного знаку Марії Руденко⁵ (1915–2003). У 2011 році порядок ритуалу було дещо змінений, і вогник засяяв від руки найстаршої майстрині, лікаря з Тернополя, – Марії Ремінецької, учасниці ще першого, тепер уже історичного, свята в 1993 році⁶.

Особливо людно проходило відкриття садово-паркової скульптури «Українська витинанка»⁷. На захід разом з організаторами, майстрами й місцевим керівництвом зібралися майже всі жителі міста. Нині такий символічний монумент про витинанку є єдиним і в Україні, і в Європі.

Важливо, що в Могилів-Подільському будинку народної творчості [11, с. 3–5], який став центром усіх подій, гості в перший же день оглянули постійну експозицію робіт, де зібрано під час попередніх зустрічей витвори учасників, багато з яких нині вже стали класиками українського мистецтва витинанки. На тлі загалу вирізняються ніжними лініями твори Марії Руденко («Дзвіночки», 1980-ті рр.), пишні панно Лариси Лузгіної («Квіти», 2003 р.) і Клавдії Гуржій-Крохмаленко («Кущ жоржин», 2005 р.). З найперших експонатів представлені традиційний «вазон» Наталії Авдеєнко («Голубі квіти», 1993 р.), а також силуетні композиції М. Ремінецької («Трембітарі», 1993 р.) і Андрія Куліша («Стояла я і слухала весну», 1993 р.). Яскравим мальованим декором і вільними формами виділяються роботи Сергія Танадайчука («Душа», 2002 р.), гармонійною поліхромією характеризуються композиції Федора Панчука («Силуети», 2005 р.). Вдало підібрано різностильові витинанки професійних художників – Миколи Теліженка («Букет», 2005 р.), Андрія Пушкарьова («Зелений танок», 1998 р.), Василя Корчинського («Подоланочка», 2008 р.), Наталії Гуляєвої («Лісова пісня», 2008 р.) та інших талановитих митців.

Певну частину залів у Будинку відведено для творів місцевих майстрів і школярів, що засвідчує особливу увагу організаторів до багатих регіональних традицій. Серед цієї частини експозиції можна бачити традиційні за схемами й мотивами витинанки Віктора Наконечного («Чорні та золоті птахи», 2005 р.), архітектурну композицію Оксани Городинської «Могилів на Дністрі» (2009), подібні до графіки з реалістичними образами твори Людмили Сорочинської («Маски», 2010 р.) й Олени Корсовської («Алея», 2011 р.; «Зимовий сад», 2011 р.). У лаконічній «Вириванці» (2008) Юрія Кафарського, завдяки вмілому використанню техніки, автор зумів передати пухнастість kota і його великий плаский улов – рибину. Варто зауважити, що роботи, експоновані в Могилів-Подільському будинку народної творчості, не лише ознайомлюють гостей і жителів міста з найкращими зразками, але одразу орієнтують сучасних майстрів на традиції, насамперед на використання народних схем і популярних мотивів (Древа життя, розет, хрестів тощо). Оскільки поширення мистецтва витинанки в наші дні часто

I. Покиданець-Мазурок.
Із серії «Міські гойдалки».
Папір, витинання. 1995 р.
м. Миколаїв

A. Пушкарьов. Червоні грації.
Папір, витинання. 2008 р.
м. Дніпропетровськ

**Л. Бабіч. Дерево життя.
Папір, витинання. 2004 р.
снт Царичанка
Дніпропетровської обл.**

**Н. Сташкевич. Писанка – дерево
життя. Папір, витинання. 2003 р.
м. Полтава**

пробуджує аматорську діяльність, позбавлену традицій, ця збірка відіграє особливо важливу просвітницьку роль, залишаючись єдиною в Україні колекцією найкращих сучасних вирізаних творів у такому обсязі.

Виставка на площі міста, що відбулася в останній день Свята, дала змогу детально оглянути творчість кожного учасника форуму. Майстри з Литви – Одетта Браженене (м. Утена), Лаймуте Федосеева-Бенешюнайте (Вільнюс), Клайдас Навіцкас (Вільнюс) – продемонстрували вишукане русло з дотриманням традицій при стилізації давніх мотивів відповідно до естетики сучасного глядача (Дерево життя, різноманітні фіто-, орніто- й зооморфні елементи). О. Браженене створює панно з різної тематики («Молитва при хресті», 2000 р.; «Літо», 1997 р.), а також довгі традиційні листви й вітальні листівки з ангелами, квітами, хрестами, зокрема, й до Різдвяних свят («Різдвяні листівки», 1997 р. [18, р. 69]). Л. Федосеева-Бенешюнайте, викладач Міжнародної Вищої школи права й бізнесу, у доробку має роботи, близькі до народних («Городские кружева», 2001 р.) й уподібнені стилізованій графіці (триптих «Мій Чюрльоніс», 2004–2005 рр.). К. Навіцкас зумів у строгих деталізованих багаторапортних схемах передати складні образи («Розп'яття», 1998 р.; «Маленькі пісеньки про кошеня», 2004 р.). У роботах усіх трьох майстрів домінує чорно-біла гама за різними співвідношеннями та варіаціями. Інші барви переважають, як правило, у вітальних листівках.

Митці з Росії Світлана Яворська (м. Домодедово) й Інна Шабуніна (м. Новосибірськ) представили творчість, сформовану вже на різних засадах. У роботах І. Шабуніної частіше використані композиції та мотиви з вишитих народних рушників («Веснянка», 2011 р.; «Солнышко-колоколнышко», 2011 р.). Майстриня підбирає кольори, співзвучні також барвам цього полотняного декору (яскраво-червоне на білому). С. Яворська творить роботи в ширшому діапазоні стилей. Зокрема, у витинанці «...Посеред раю...» (1994), на якій зображене симетричне Дерево життя, стрімкість віття передана хвилястими активними лініями, що характерні для модерну. А сюжетне асиметричне панно «Вербна неділя» (2010) близьке до графічних реалістичних зображень з незначною стилізацією (силует церкви й вервечка прихожан).

Доробки майстринь з Білорусі Ніни Сакалової-Кубай, Тетяни Маркавец та Валентини Слюнченко (усі три з Мінська) також різняться за манерами виконання. Н. Сакалова-Кубай («Гукання весни», 2005 р. [2, с. 2]) і Т. Маркавец («Радость», 2011 р.) найчастіше черпають натхнення у схемах і мотивах традиційних білоруських витинанок. В. Слюнченко здебільшого використовує композиції, символіку та кольори давніх єврейських паперових прикрас («Ханука», 2010 р.).

Барвисті стенди з роботами Наталі Войтко (с. Унгри Окницького р-ну, Молдова) привернули увагу учасників абстрактними колажами, у яких переплелися червоні, жовті, оранжеві, коричневі та чорні кольори з чіткою перевагою теплої гами («Двоє», 2011 р.).

Південно-східні області України представила відмінник освіти України, керівник гуртка українських ремесел Станції юних техніків, Лариса Лисицька (м. Лисичанськ Луганської обл.) [10]. Її роботи ґрунтуються на традиціях українських дзеркальних витинанок, здебільшого з однією вертикальною віссю, рідше – двома перехрещеними. Серед розмаїтого доробку виразно домінують тематично-сюжетні твори («Писанкарки», 2011 р.; «Поклик», 2011 р.). Стиль робіт уподібнений до силуетної графіки, що в авторському виконанні пишно доповнена фітомотивами. Останні панно Л. Лисицька створила на християнську тематику, включаючи зображення святих, Богородиці («Покрова», 2011 р.), образи яких вона досить удамо передає за допомогою прорізних ліній, що рідко вдається навіть професійним майстрам.

Творчість митців південних регіонів учасники оглянули на стендах Таїсії Гарвардт (сmt Нововоронцовка Херсонської обл.), Ірини Зяткіної (м. Бердянськ Запорізької обл.) [6], Олени Харченко (с. Осипенко Запорізької обл.) [15], Ірини Кузьменко (с. Маринівка Запорізької обл.) [9]. Усі майстрині використовують давні усталені композиції та мотиви. Три перші з них роботи останніх років створили із привнесенням нових елементів, які розширили рамки їхніх авторських стилей. Витинанки І. Кузьменко чітко вирізняються чистотою власної манери, яку майстриня сформувала й дотримується завжди свідомо і природно. Вона зуміла поглибити образність, не виходячи з її меж. Гнучкі лінії листя, пелюстки, пір'їни на крилах птахів у її роботах приваблюють глядача своєрідним пишним і досконалим ювелірним виконанням («Ромашкове літо», 2009 р.; «Жар-птиця», 2011 р.).

Професійна художниця з Миколаєва Ірина Покиданець-Мазурик привезла на Свято лаконічні твори з паперу, уподібнені виразній символічній графіці. У її асиметричних («Вітер», 1999 р.; «Вже пора», 1995 р.) і симетричних панно («Міські гойдалки», 1995 р.) крупні центральні антропо-, зоо- чи фітоморфні фігури вдало врівноважені дрібнішими елементами, особливо прорізними. Як правило, її витинанки представляють одноколірний варіант композицій на білому (чорні, темно-сині, ніжно-фіалкові барви). Частина доробку майстриня виконала з чорного паперу технікою відщипування (серія «Рік корови», 2010 р.).

Валентина Шитікова (Сімферополь, АР Крим), майстер вирізування зі шкіри, у 2011 році привезла на Свято роботи, виготовлені в особливо барвистій колірній гамі. Панно, ширми, хоругви, футляри для книг і мобільних телефонів оформлені нею в найкращих традиціях орнаментальних паперових витинанок: Древо життя, уквітчані галузки, складні композиції з орнітоморфними мотивами тощо. У деяких роботах червоні, жовті, білі, зелені елементи контрастно вирізняються на жовтавому. В інших – майстриня використовує гармонійні кольори: білі квіти на сірому, жовті птахи на брунатному тощо.

Дніпропетровську область представили професійні майстри Андрій і Ганна Пушкарєви (Дніпропетровськ), Маріана Любас (Кривий Ріг), а також майстер традиційного народного мистецтва, відмінник освіти України, керівник народної студії «Петриківська витинанка» – Людмила Бабіч (сmt Царичанка) [5, с. 1–2]. Доробок останньої майстрині, як і під час попередніх подібних виставок (2008), «зігрів» глядачів атмосферою соковитого мистецтва Петриківської витинанки (червоні, жовті, зелені, поде-

**В. Корчинський. Осіння квітка.
Папір, витинання. 2011 р.
м. Київ**

куди чорні кольори). Новими штрихами сучасних композицій стають ніжні, подібні до природних згини галузок, реалістичні форми пелюсток тощо. Члени народної студії⁸, яку очолює майстриня, у 2011 році представили також мультиплікаційний фільм «Два кольори»⁹, що його було скомпоновано з використанням вирізаних з паперу героїв і декорацій.

Сім'я професійних майстрів Пушкарьових – Андрія Томасовича і його доньки Ганни – 2011 року найдовше заповонила увагу всіх інших учасників. Власні великі твори вони розмістили на подвір'ї вздовж стін Будинку творчості, а деякі – навіть на асфальті. Добрим знаком є продовження новаторських пошуків батька в роботах його доньки, що збагатило образну мову не лише української витинанки, але й декоративно-прикладного мистецтва України загалом. А. Пушкарьов представив твори останніх («Біля половецької баби», 2010 р.),

а також попередніх років («Відлітаючі птахи», 2003 р.). Варто зупинитися на деяких новаторських прийомах у формуванні художником композицій. Так, у роботі «Петро та Андрій. Рибалки» (2009) над двома дзеркально-симетричними фігурами апостолів розміщено одну довгу рибину, що символічною аркою об'єднує постаті над головами. У творі «По яблука» (2007) автор зміщує акценти за протилежним принципом: на одному коні, який «пасеться» по центру витинанки, з обох боків обличчям один до одного сидять два юнаки та зривають плоди з дерева. Наступна цікава знахідка – у білатеральній композиції «Червоні грації» (2008) із трьома жіночими посталями, які підняли вгору руки-гілля. Дві крайні (ліворуч і праворуч) – звернені обличчям до центру й симетричні одна одній. Центральна фігура майже повністю повторює бокові, однак має невелику різницю в поставі, що привносить одночасно і повторюваність, і виокремлення. Художник часто практикує тонування паперу, а в останніх роботах це зроблено іноді контрастно-яскраво. Творам юної Г. Пушкарьової притаманна виразно ніжніша манера, що надає їм своєрідної неповторності.

Професійна художниця, викладач Кіровоградського педагогічного університету ім. В. Винниченка, Олександра Дереновська також брала участь у форумі разом зі своєю донькою, різниця була тільки в тому, що на час Свята доньці виповнився один рік. Однак це не завадило О. Дереновській бути активною учасницею заходів і представити роботи, що виділялися особливою ажурністю і плавністю ліній («Мелодії літа», 2003 р.; «Дикий мед», 2004 р.).

Художники-професіонали на Свята приїхали і з Полтавщини – Наталя Сташкевич (Полтава), Євген Пілюгін (с. Решетилівка). Останній майстер створює витинанки, уподібнені стилізованій графіці. Цікавим прийомом у них постає відтінення головних деталей паперовою підкладкою іншого кольору, вирізаною дещо більшою, що створює додаткове обрамлення і привносить акцентуючі ефекти («Пісня кохання», 2008 р.; «Побачення», 2009 р.).

Тарас Крамаренко репрезентував Черкаську обл. (с. Литвинівка Жашківського р-ну). У творчості майстра помітний поділ доробку на сюжетні й орнаментальні композиції. Обидві групи витинанок вирізняються за колірною гамою та характером вирізування. Твори сюжетного спрямування уподібнені графічним з гостроокресленими силуетами й лініями. Найчастіше вони оформлені на білому тлі – «Побратими» (2008), «Поминальна неділя» (2009). Усі тематичні роботи виготовлені за принципом дзеркальної симетрії з однією вертикальною віссю. Його орнаментальні роботи мають як одну вертикальну вісь («Мамина ласка», 2008 р.), так і дві перехрещені («Ягідка»,

2011 р.). Найчастіше вони яскравих пламеніючих барв – червоного, бордового, рідше брунатного кольорів. М'які форми квітів, листя, орнітоморфних мотивів різко відрізняють їх від контурів на сюжетних творах.

Із Києва на Свято запросили Василя Корчинського, Зінаїду Косицьку та Ярославу Галькун [17]. Роботи останньої художниці – це ілюстрації до драми-феєрії Лесі Українки «Лісова пісня» (яскраво-зелені ажурні, ніби прозорі, силуети на чорному). У них подано власне трактування героїв твору («Мавка», 2011 р.). Доробок В. Корчинського здебільшого склали композиції з чорного паперу, лаконічно доповнені невеличкими акцентами інших кольорів («Сузір'я Тельця», 2011 р.; «Осіньна квітка», 2011 р.). На сьогодні художник залишається одним з небагатьох професійних майстрів, хто новаторські пошуки підпорядковує збереженню традицій української витинанки. Його сюжетні твори завжди скомпоновані за принципом дзеркальної симетрії («До храму»¹⁰, 2011 р.), а орнаментальні – складені найчастіше у вигляді поширених форм «розет» і «хрестів» («Осінні вітражі», 2011 р.).

Цікаві роботи на виставку привезла Людмила Самойленко (м. Бердичів Житомирської обл.). У 2011 році майстриня вперше взяла участь у Святі. Її монохромні витинанки акумулюють багатство традиційних схем і мотивів української витинанки («Букет», 2010 р.; «Павичі», 2011 р.). Поліхромні – продемонстрували своєрідні авторські стилізації з елементів писанкарства (диптих «Великоднє», 2011 р.).

Творчий доробок Поділля представили майстри народної творчості: Дмитро Власійчук (м. Хмільник), Віктор Наконечний (с. Клембівка Вінницької обл.), Людмила Альошкіна (с. Букатинка Вінницької обл.), Лариса Шаран (сmt Вінницькі Хутори) [16], Ліна Концевич (м. Вінниця), Наталя Гуляєва (с. Рахні-Лісові Вінницької обл.) [4, с. 6], Оксана Цимбалюк (м. Дунаївці Хмельницької обл.), Світлана Дишук (сmt Теплик Вінницької обл.), Сергій Агафонов (сmt Оратів Вінницької обл.). У доробках цих митців виразно домінують традиції подільської витинанки, і що важливо – для цього багато зусиль докладає голова Вінницького обласного осередку НСМНМУ¹¹ Федір Панчук¹². Його настановчі слова не раз згадує при створенні чергової роботи Л. Шаран: «Творчість майстра має зберігати народний стиль. Наша подільська витинанка завжди симетрична, складена вдвоє чи вчетверо. Якщо це вазон – по центру має бути безперервна лінія, зверху квітка. Бо це Дерево життя...».

Виразний власний стиль продемонструвала молода майстриня С. Дишук, яка виготовила традиційні для Поділля паперові оздоби у вишуканій авторській манері. Стиль її попередніх робіт повністю змінився: ніжні й ніби хисткі лінії пагонів і листя набули витончених, але вже впевнених досконалих форм. Давні подільські мотиви вона розташовує за новими схемами. Наприклад, в ажурній чотирирапортній серветці

Л. Шаран. Час вити гнізда.
Папір, витинання. 2000 р.
сmt Вінницькі Хутори Вінницької обл.

Л. Концевич. Великодні дзвони.
Папір, витинання. 2010 р.
м. Вінниця

Л. Самойленко. Великоднє.
Папір, витинання. 2011 р.
м. Бердичів Житомирської обл.

Коллективна робота всіх учасників
«Свята витинанки». Собор.
Папір, витинання. 2011 р.
м. Могилів-Подільський
Вінницької обл.

С. Дишук розмістила традиційних райських птахів, які набувають самобутнього звучання серед казково узгодженого сплетіння гілок («Горлиці», 2011 р.). Вивищення рівня авторського доробку спостерігається і в роботах уже провідної майстрині Л. Концевич, яка багато творить тематичних і сюжетних композицій («Великодні дзвони», 2010 р.; «Великдень», 2010 р.). Творчі пошуки їй допомогли вдосконалити власну манеру й принципи моделювання. Ці штрихи проявилися в новому творі «Вазон із птахами» (2011).

Витинанки Д. Власійчука, як завжди, мають чітко сформовані образи й деталі, що контрастно виділяються на білому тлі: «Великоднє диво» (2011) – із червоного паперу, «По всьому світі стала новина» (2011) – із чорного. Майстер дотримується індивідуального стилю, символізм і тематику якого розширює, не вдаючись до запозичень. Образні й цікаві твори («Сум», 2011 р.) репрезентувала на Святі Людмила Альошкіна (с. Букатинка Вінницької обл.), професійний скульптор, викладач малювання.

Цікаво, що улюблені композиції подільських (і не тільки) майстрів Олександр Крутих (Вінниця), майстер вирізування по дереву, показав на виставці в авторському виконанні у вигляді площинно-прорізних «дерев'яних витинанок». У виготовленні панно для наслідування йому прислужилися твори майстрині Л. Шаран «Біля криниці» (2008) [1, с. 30]. Наступним прикладом можна назвати повторення композиції Жанни Баркар «Пасхальні птахи» (2008 р., Одеса) [1, с. 28]. Цей факт засвідчує поширення окремих сюжетів за межі мистецтва витинанки.

Могилів-подільські майстри власні панно представляли разом з роботами учнів-вихованців, тому стенди з їхніми напрацюваннями особливо цікавили глядачів. Павільйон дитячої зразкової студії «Дивосвіт» [11, с. 3] увінчала композиція її керівника – Лариси Власової («Різдво Всесвітнє», 2010 р.), де плоскі елементи автор удаю доповнила об'ємними (одяг ангелів, «віти» ялини). Об'ємні твори представила і Тетяна Мороховець. Паперові іграшки в її виконанні завжди постають вишуканими ажурними міні-скульптурами («Ангел», 2011 р.).

Доробок митців Закарпаття репрезентувала Емма Левадська з Ужгорода. Вірна традиціям української витинанки й особистісній

манері, вона привезла нові роботи, наповнені особливим лаконізмом: «Подруги» (2009), «Гуцулка» (2010), «Пташина розмова» (2011). Художниця вдало передає головні акценти без дрібної деталізації, зосереджуючи всю увагу глядача на центральний задум.

Усіх учасників, як і під час попередніх зустрічей, згуртувало виготовлення спільної композиції. Цього разу було створено колективну витинанку «Собор», у якій цеглинами-плінфами постали невеликі твори кожного майстра. Ідею проекту запропонував на обговоренні Т. Крамаренко, а схему з різнобарвних невеличких витинанок уклав В. Корчинський.

Важливо, що відтепер у програмі зустрічей запроваджено проведення конференцій, під час яких майстри й науковці можуть ділитися з колегами власними дослідженнями, спостереженнями, роздумами. У 2011 році для обговорення була обрана тема: «Витинанка в мистецькому просторі». Перелік лише окремих доповідей розкриває широкий діапазон наукових інтересів учасників: «Проблеми збереження традиційної витинанки на Вінниччині» (Т. Цвігун, м. Вінниця), «З історії подільської витинанки» (В. Косаківський, м. Вінниця), «Асоціативність і народність української витинанки» (О. Городинська, м. Могилів-Подільський), «Напрямки розвитку витинанок. Збереження народних традицій та їх сучасне переосмислення» (Е. Левадська, м. Ужгород), «Світове древо в мистецтві вирізування з паперу» (С. Яворська, Домодедово, РФ), «Юдейські мотиви в паперових вирізках» (В. Слюнченко, м. Мінськ, Білорусь), «Про зміст поняття витинанка» (О. Харченко, м. Бердянськ), «Символи у витинанці» (І. Зяткіна, м. Бердянськ), «Розеткові накладні витинанки України» (З. Косицька, м. Київ) та ін. На завершення виступила директор Музею етнографії і народного мистецтва ім. Марії Руденко Марія Гоцуляк, майстриня з різних видів народної творчості [3, с. 1] прочитала власні поезії про мистецтво витинання.

Під час Свята змістовний семінар «Виготовлення елементів новорічного й великоднього оформлення приміщення» [14, с. 1] провела Наталя Сташкевич [12, с. 1], керівник народного художнього колективу «Соняшник»¹³. Художниця поділилася новими напрацюваннями в роботі з дітьми, що особливо зацікавило педагогів, для яких подібний досвід стає важливим підґрунтям у практичній діяльності. Наталя Миколаївна, зокрема, надала для копіювання зразки великих паперових новорічних оздоб для стелі, а також шаблони різного традиційного одягу з паперу (киптарики, плахти, сорочки, стрічки) для плоских великих картонних ляльок і, відповідно, великі шаблони самих ляльок – дічаток і хлопчиків.

Важливо зазначити, що, порівняно з аналогічним заходом 2008 року, зримо підвищився рівень творів-витинанок у майстрів-аматорів, на що позитивно вплинуло спілкування митців на подібних зустрічах, а також публікації з оцінкою творчості провідних майстрів [8, с. 25–30]. Ознайомлення з подібними матеріалами допомогло молодшим і навіть старшим майстрам орієнтуватися на кращі зразки у своїх творчих пошуках. Однак найціннішу атмосферу для вивіщення рівня української витинанки, як уже зазначалося, створюють самі трієнале «Свято витинанки», наснажені чіткою роботою організаторів Тетяни Цвігун, Оксани Городинської, Марії Гоцуляк, Олени Назарець та багатьох інших. Проведення подібних зібрань стає важливою ознакою всього культурного життя сучасної України.

Невдовзі після розглянутої події, з 11 листопада по 4 грудня, у Києві відбулася Всеукраїнська виставка «Твір року», що була організована Національною спілкою майстрів народного мистецтва України¹⁴. Серед робіт з різних видів народного мистецтва, зокрема кераміки, різьблення, вишивки, на ній експонувалися роботи й майстрів витинанки. Учасники: Людмила Проценко («Хрест», 2011 р., м. Київ), Ольга Шинкаренко (м. Київ), Наталя Лимаренко (м. Обухів Київської обл.), Тарас Крамаренко (с. Литвинівка Черкаської обл.).

Обидва всеукраїнські заходи засвідчують значний ріст популярності мистецтва витинанки як суттєвого чинника гуманізації середовища [7, с. 192], помітне розширен-

ня кола його майстрів. Стають тіснішими зв'язки з митцями сусідніх країн, зокрема Литви, Білорусі, Росії, Молдови. У багатьох музеях, зокрема і столичних (Національний музей українського народного декоративного мистецтва, Національний музей Тараса Шевченка, Національний центр «Музей Івана Гончара», Державний музей театрального, музичного та кіномистецтва України), під час експонування виставок та інших заходів запрошують майстрів витинання для проведення майстер-класів. Нині мистецтво плідно використовують у педагогічній практиці на заняттях гуртків, студій. Спостерігається використання сюжетів українських витинанок за межами цього мистецтва, приміром, у вирізуванні з дерева, а також при створенні дитячих мультфільмів. Помітна тенденція до збільшення кількості панно з об'ємними елементами й виготовлення об'ємних паперових іграшок-скульптур.

До важливих ознак сьогодення належать також проведення конференцій, присвячених суто проблемам мистецтва витинанки. Виразно простежується збільшення кількості професійних майстрів, хто власні роботи виконує в техніці вирізування. Художники частіше застосовують тонування паперу чи домальовують фарбами окремі елементи для досягнення бажаного ефекту. Професійні митці, як правило, удосконалюють і давні прийоми виготовлення паперових прикрас, і дуже важливо, що витинання в їхній творчості постає не екзерсисом [13, с. 150], а серйозним напрямом у продовженні традицій українського паперового декору. Спостерігається значний вплив творчості провідних майстрів на роботи аматорів, які починають копіювати цікаві зразки й наслідувати вже сформовані стилі. Подібна тенденція призводить до повторень певних тем, мотивів, композиційних схем у доробках багатьох авторів, але це дає право називати мистецтво витинанки й нині по-справжньому народним.

¹ Директор – Тетяна Цвігун.

² Директор – Оксана Городинська.

³ Директор – Марія Гоцуляк.

⁴ Директор – Олександр Пірняк.

⁵ Автор – Олексій Альошкін.

⁶ Під час попередніх зустрічей це робила наймолодша учасниця.

⁷ Автор – Микола Крижанівський.

⁸ Народна студія «Петриківська витинанка» в смт Царичанка існує з початку 1990-х років.

⁹ Мультфільм створено 2001 року в Дніпропетровському обласному дитячо-юнацькому кіноцентрі «Веснянка» під керівництвом педагога-мультиплікатора Нателли Вигонної за участю школярів Романа Назаренка, Ольги Ференюк, Галини Кононенко, Жені Вражко (монтаж, підбір музичного акомпанементу тощо). Виготовлення паперових персонажів і декорацій під керівництвом Л. Бабіч здійснили члени студії «Петриківська витинанка» майстри Маргарита Валешина, Анна Дерев'янка, Оксана Ткачова, Інна Ткачова, Ірина Смелікова, Наталя Смелікова, Леся Ляшко, Світлана Кулага, Леся Пархоменко. Сценарій написано колективними зусиллями.

¹⁰ Із серії ілюстрацій до повісті «Тіні забутих предків» М. Коцюбинського.

¹¹ Національна спілка майстрів народного мистецтва України.

¹² Осередок очолює з 1992 року. Автор ряду статей у журналах «Народна творчість та етнографія», «Народне мистецтво», а також в обласних газетах і часописах. Його власні твори-витинанки перебувають у Могилів-Подільському будинку народної творчості.

¹³ За 20 років діяльності студії близько 80 її вихованців пов'язали своє життя з образотворчим мистецтвом (навчаються за фахом або самостійно продовжують займатися творчістю). За цей час було представлено більше 50-ти виставок, що експонувалися в різних залах м. Полтави. Див.: Народний художній колектив. Студія образотворчого мистецтва «Соняшник» Полтавського Палацу дитячої та юнацької творчості : [буклет]. – Б. м., б. р. – 4 с. : ілюстр.

¹⁴ Голова НСМНМУ – Євген Шевченко.

1. Витинанка. 2008 : [каталог виставки. м. Могилів-Подільський, 2008 р.]. – Могилів-Подільський, 2008.
2. *Гаранская Т.* Вистаўка Ніны Сакаловай Кубай «Гуканне Вясны» : [аркуш-буклет] / Галерэя «ДМ». Фальварка «Добрыя Мыслі». – Мінск, 2005. – [4] с. : ілюстр.
3. *Гоцуляк М.* Запрошую до світлиці : мистецький фотоальбом з народної творчості (писанка, дряпанка, аплікація соломкою, вишивка, флористика, коренеplastика, витинанка, малярство, народна іграшка). – Вінниця, 2007. – [30] с.
4. *Гуляєва Н.* Витинанка : практичні рекомендації для вчителів та витинанкарів-початківців. – Вінниця, 2008. – 48 с. : ілюстр.
5. Дивоквіти Приорілля / Дніпропетровська обл. смт Царичанка. РБК «Народна студія витинанки» : [каталог студії «Петриківська витинанка»]. – Царичанка, 2010. – 48 с.
6. Зяткіна Ірина Анатоліївна (витинанки) : [ілюстрований каталог творів майстрині]. – Б. м., б. р. – 50 с. : ілюстр.
7. *Кара-Васильєва Т., Чегусова З.* Декоративне мистецтво ХХ ст.: у пошуках «великого стилю». – К., 2005.
8. *Косицька З.* Провідні сучасні майстри української витинанки // Українське мистецтвознавство. Матеріали. Дослідження. Рецензії / НАНУ ; ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. – К., 2009. – Вип. 9. – С. 25–30.
9. Кузьменко Ірина: майстер декоративно-прикладного мистецтва (витинанка, розпис) : [аркуш-буклет про творчість майстрині]. – Приморськ, 2008. – [4] с. : ілюстр.
10. Лисицька Лариса Іванівна: [аркуш-буклет про творчість]. – Лисичанськ, 2011. – [4] с. : ілюстр.
11. Могилів-Подільський Будинок народної творчості : [фотоальбом] / творча група : О. Гординська, Д. Киливник. – Могилів-Подільський, 2011. – 14 с.
12. Народний художній колектив. Студія образотворчого мистецтва «Соняшник» Полтавського Палацу дитячої та юнацької творчості : [буклет]. – Б. м., б. р. – 4 с. : ілюстр.
13. *Селівачов М.* Лексикон української орнаментики (іконографія, номінація, стилістика, типологія). – К., 2005. – 400 с.
14. *Сташкевич Н.* Вирізування з паперу. Виготовлення елементів новорічного оформлення приміщення : художній практикум (із досвіду організації колективної праці) / Полтавський Палац дитячої та юнацької творчості. – Полтава, 2010. – [5 скріплених арк.].
15. Творчість Олени Харченко : [ілюстрований каталог творів майстрині]. – Б. м., б. р. – [12] с. : ілюстр.
16. Чарівний світ витинанки Лариси Шаран : [буклет про творчість майстрині] / Подільський народний ун-т культури. – Літин, 2011. – [4] с.
17. Художники України : [роботи Я. Галькун]. – 2007. – № 28 (108). – 12 липня. – 31 с. : ілюстр.
18. *Tumėnaite-Bražėnienė O.* Karpiniai: Paper Cutting. – Utena, 2004. – 112 p.